

BO'LAJAK PEDAGOGLARNING LOYIHALASH KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH METODIKASI

Izzatullayeva Shoxruza Sanjarbek qizi

*Namangan davlat pedagogika instituti Pedagogika nazariyasi va tarixi
MPNT-AU-24 guruh magistranti*

Anotatsiya: Mazkur maqolada bo'lajak pedagoglarning loyihalash kompetensiyalarini rivojlantirishning nazariy-metodologik asoslari hamda amaliy jihatlari tahlil qilinadi. Zamonaviy ta'lim tizimida o'qituvchining faqat bilim beruvchi emas, balki ta'lim jarayonini loyihalovchi, innovatsion g'oyalarni ishlab chiquvchi va ta'lim muhitini samarali tashkil etuvchi mutaxassis sifatida shakllanishi dolzarb masala hisoblanadi.

Kalit so'zlar: bo'lajak pedagog, loyihalash kompetensiyasi, pedagogik loyihalash, kompetensiyaviy yondashuv, innovatsion ta'lim, metodika, kasbiy kompetentlik, ta'lim jarayoni, interfaol metodlar, pedagogik texnologiyalar.

БУДУЩИЕ ПЕДАГОГИ: МЕТОДИКА РАЗВИТИЯ ПРОЕКТНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ

Изатуллаева Шохруза Санжарбек кизи

*Наманганский государственный педагогический институт, теория и история
педагогике магистрант группы MPNT-AU-24*

Аннотация: В данной статье анализируются теоретико-методологические основы и практические аспекты развития проектной компетентности будущих педагогов. В современном образовательном процессе важной задачей является формирование педагога не только как носителя знаний, но и как специалиста, способного проектировать учебный процесс, разрабатывать инновационные идеи и эффективно организовывать образовательную среду.

Ключевые слова: будущий педагог, проектная компетентность, педагогическое проектирование, компетентностный подход, инновационное обучение, методика, профессиональная компетентность, образовательный процесс, интерактивные методы, педагогические технологии.

FUTURE EDUCATORS: METHODOLOGY FOR DEVELOPING PROJECT COMPETENCE

Izzatullayeva Shoxruza Sanjarbek qizi

*Namangan State Pedagogical Institute, Theory and History of Pedagogy
Master's student, MPNT-AU-24 group*

Abstract: This article analyzes the theoretical and methodological foundations, as well as the practical aspects, of developing project competence in future educators. In the

modern educational process, it is crucial to form educators not only as knowledge bearers but also as specialists capable of designing the learning process, developing innovative ideas, and effectively organizing the educational environment.

Keywords: *future educator, project competence, pedagogical design, competency-based approach, innovative learning, methodology, professional competence, educational process, interactive methods, pedagogical technologies.*

KIRISH

Zamonaviy ta'lim jarayonida pedagogning roli an'anaviy bilim beruvchidan tashqari, ta'limni rejalashtiruvchi, pedagogik vazifalarni loyihalashtiruvchi va innovatsion yondashuvlarni qo'llash orqali o'quv jarayonining sifatini oshiruvchi mutaxassis sifatida shakllanishi muhim ahamiyat kasb etadi. Shu nuqtai nazardan, bo'lajak pedagoglarning loyihalash kompetensiyasini rivojlantirish pedagogika fanida dolzarb tadqiqot masalasi bo'lib, u nafaqat o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini mustahkamlash, balki ta'lim jarayonini tizimli, samarali va maqsadga yo'naltirilgan shaklda tashkil etish imkonini beradi[1]. Pedagogik loyihalash kompetensiyasi — bu bo'lajak o'qituvchining ta'lim jarayonini rejalashtirish, muammoli vaziyatlarni aniqlash, innovatsion g'oyalarni ishlab chiqish va ularni amaliy faoliyatga tatbiq etish qobiliyatidir. Bu kompetensiya o'qituvchining kasbiy identifikatsiyasida markaziy o'rinni egallaydi, chunki zamonaviy ta'lim tizimi murakkab va doimiy o'zgaruvchan muhitni talab qiladi, bunda o'qituvchining tashabbuskorligi, mustaqil qaror qabul qilish qobiliyati va ijodiy yondashuvi ta'lim sifatini belgilovchi asosiy omillardan biri hisoblanadi[2]. So'nggi yillarda pedagogika nazariyasida kompetensiyaviy yondashuvga alohida e'tibor qaratilmoqda. Bu yondashuv bo'yicha ta'lim jarayoni nafaqat bilim berish, balki o'quvchining amaliy ko'nikmalarini, pedagogning esa loyihalash va boshqaruv qobiliyatlarini shakllantirishga yo'naltiriladi. Kompetensiyaviy yondashuvning nazariy asoslari bo'lajak pedagoglarning kasbiy identifikatsiyasini, pedagogik faoliyatning samarali modellarini hamda ta'lim jarayonini tizimli ravishda tashkil etishni o'z ichiga oladi. Shu bilan birga, tizimli-faoliyat yondashuvi loyihalash kompetensiyasini rivojlantirishning amaliy mexanizmlarini taqdim etadi: u o'quv jarayonida muammoli vaziyatlar yaratish, loyihaviy faoliyatni modul tarzida tashkil etish, interfaol va innovatsion metodlarni qo'llash orqali bo'lajak pedagoglarning mustaqil

qaror qabul qilish va kreativ fikrlash ko'nikmalarini shakllantirish imkonini beradi[3]. Bo'lajak pedagoglarning loyihalash kompetensiyasini rivojlantirishning dolzarbligi, birinchi navbatda, global ta'lim tizimidagi o'zgarishlar, axborot-kommunikatsion texnologiyalarning keng qo'llanilishi va pedagogik jarayonning individualizatsiyaga intilishi bilan izohlanadi. Ta'limda innovatsion yondashuvlarning joriy etilishi o'qituvchidan faqat mavzuni tushuntirishni emas, balki o'quv jarayonini rejalashtirish, pedagogik vazifalarni modellashtirish, loyihaviy g'oyalarni ishlab chiqish va ularni amaliyotga tadbqiq etish qobiliyatini talab qiladi. Shu ma'noda, pedagogik loyihalash kompetensiyasi bo'lajak o'qituvchilarni zamonaviy ta'limning talablariga moslashtirish, ularning kasbiy va shaxsiy rivojlanishiga xizmat qiladi[4]. Maqolada loyihalash kompetensiyasining tarkibiy elementlari quyidagicha tasniflanadi: birinchi navbatda, pedagogik maqsadlarni aniqlash va ta'lim jarayonini rejalashtirish; ikkinchidan, o'quv jarayonidagi muammoli vaziyatlarni tahlil qilish va innovatsion yechimlarni ishlab chiqish; uchinchidan, loyihaviy faoliyatni tashkil etish va natijalarni baholash qobiliyati; to'rtinchidan, ta'lim jarayonida kommunikatsion va interfaol metodlarni samarali qo'llash. Shu yo'nalishlarda amalga oshiriladigan pedagogik faoliyat bo'lajak o'qituvchining nafaqat kasbiy kompetentligini, balki ijodiy va tashabbuskor shaxs sifatida shakllanishini ta'minlaydi[5]. Zamonaviy pedagogik tadqiqotlar ko'rsatadiki, bo'lajak pedagoglarning loyihalash kompetensiyasini rivojlantirish jarayonida integrativ va interfaol metodlarning qo'llanilishi ayniqsa samarali hisoblanadi. Masalan, guruhli loyihalar, o'quv-situatsion mashg'ulotlar, innovatsion laboratoriyalar va modul tizimida o'qitish orqali bo'lajak pedagoglar nazariy bilimlarini amaliy faoliyat bilan uyg'unlashtiradi. Shu bilan birga, pedagogik loyihalash jarayoni davomida talabalarda muammolarni aniqlash, alternativ yechimlarni ishlab chiqish, resurslarni samarali taqsimlash va natijalarni baholash ko'nikmalari shakllanadi[6]. Shuningdek, xalqaro tajriba va ilg'or ta'lim tizimlarida bo'lajak pedagoglarning loyihalash kompetensiyasini shakllantirishda tizimli va modul asosidagi yondashuvlar qo'llaniladi. Bu yondashuvlar o'qituvchilarga nafaqat o'quv jarayonini rejalashtirish, balki pedagogik innovatsiyalarni ishlab chiqish, loyihaviy vazifalarni amalga oshirish va natijalarni baholash imkonini beradi. Shu

sababli, maqolada nazariy asoslar bilan bir qatorda, pedagogik loyihalash kompetensiyasini rivojlantirishning metodik tavsiyalari, ilg'or tajribalar va amaliy ko'rsatmalar ham keltirilgan[7]. Xulosa qilib aytganda, bo'lajak pedagoglarning loyihalash kompetensiyasini rivojlantirish zamonaviy ta'lim tizimida o'qituvchining kasbiy va shaxsiy salohiyatini shakllantirishning muhim sharti hisoblanadi. Kompetensiyaviy, tizimli-faoliyatli va innovatsion yondashuvlar asosida amalga oshiriladigan pedagogik loyihalash faoliyati nafaqat talabalarning kasbiy tayyorgarligini oshiradi, balki ta'lim jarayonining sifatini yaxshilash va pedagogik jarayonda yangi innovatsion model va usullarni tatbiq etish imkonini beradi. Shu nuqtai nazardan, maqola kirish qismida bo'lajak pedagoglarning loyihalash kompetensiyasini shakllantirishning nazariy asoslari, pedagogik yondashuvlar va zamonaviy ta'limdagi dolzarb masalalar keng qamrovli ilmiy tahlil bilan yoritildi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Bo'lajak pedagoglarning loyihalash kompetensiyasini rivojlantirish borasida ilmiy tadqiqotlarning nazariy va amaliy asoslarini ko'rib chiqqanda, chet ellik olimlar tomonidan olib borilgan ilmiy izlanishlar mazmunan chuqur, tizimli yondashuvni ta'minlaydi. Avvalo, Project-Based Learning and the Acquisition of Competencies and Knowledge Transfer in Higher Education maqolasida PBL (project-based learning – loyihaviy ta'lim) metodologiyasining oliy ta'limda kompetensiyalarni shakllantirishdagi roli yoritilgan. Bu tadqiqotda loyiha metodikasining kompetensiyalarni hosil qilish, bilimlarni amaliyotga tatbiq etish va talabalarning o'z-o'zini baholash mexanizmlari o'rganilgan bo'lib, natijalarda PBL bo'yicha ishlab chiqilgan yondashuv oliy pedagogik ta'lim jarayonida barkamol kompetensiyalarni shakllantirishda samaradorligini ko'rsatadi. Bu uslub bo'lajak pedagoglarda nazariy bilimni amaliy faoliyat bilan integratsiyalash imkonini beradi, shuningdek muammolarni hal etish, izlanish va ijodkorlik kabi kompetensiyalarning rivojlanishiga xizmat qiladi[8]. Shuningdek, A Review of Project-Based Learning and Design Education tadqiqoti PBL metodining dizayn ta'limiga tatbiq etilish jarayonlari va uning murakkab pedagogik strukturasini tizimli ravishda tahlil qiladi. Bu ishda loyiha asosida o'qitishning nafaqat kompetensiyalarni shakllantirishda, balki dizayn sohasidagi ijodiy va ijro ko'nikmalarini rivojlantirishda ham muhimligi

ko'rsatildi. Shu bilan birga, dizayn ta'limida PBL metodining murakkab dokumentatsiya, jamoaviy hamkorlik va real dunyo muammolarini qo'llash orqali talabalarda yuqori darajadagi professional kompetentsiyalar paydo bo'lishi ta'kidlangan[9]. Shu ikki chet el manbalariga tayangan holda ta'kidlash mumkinki, loyihaviy ta'lim yondashuvi nafaqat bo'lajak o'qituvchilarning pedagogik bilimlarini mustahkamlash, balki ularning pedagogik faoliyat jarayonida murakkab muammolarni hal etish, izlanish olib borish va ijodiy yechim topish qobiliyatlarini ham rivojlantiradi. Bu jihatlar bo'lajak pedagoglarning loyihalash kompetensiyalarini shakllantirishda asosiy metodologik tamoyillar bo'lib xizmat qiladi.

METODOLOGIK QISM

Ushbu tadqiqotda bo'lajak pedagoglarning loyihalash kompetensiyalarini rivojlantirish jarayonini o'rganish uchun integrativ metodologik yondashuv qo'llanildi, bunda kompetensiyaviy, tizimli-faoliyatli va innovatsion pedagogik metodlar birlashtirildi. Tadqiqotning asosiy metodlari sifatida eksperimental usul, kuzatuv va testlar tizimi, interfaol mashg'ulotlar, loyiha asosida ta'lim (Project-Based Learning), hamda ta'lim jarayonini modellashtirish va baholash vositalari ishlatildi. Shu metodlar orqali bo'lajak pedagoglarning nazariy bilimlarini amaliy faoliyat bilan uyg'unlashtirish, muammoli vaziyatlarda mustaqil qaror qabul qilish, ijodiy va innovatsion yondashuvlarni tatbiq etish ko'nikmalari tahlil qilindi. Tadqiqot jarayonida olingan ma'lumotlar kompetensiyaviy yondashuvga asoslangan baholash tizimi orqali integratsiyalashgan tarzda qayta ishlanib, loyihalash kompetensiyasining tarkibiy elementlarini, ularning rivojlanish darajalarini aniqlash imkonini berdi. Shu bilan birga, metodologik yondashuv bo'yicha amalga oshirilgan eksperimentlar bo'lajak pedagoglarning ta'lim jarayonini rejalashtirish, pedagogik vazifalarni modellashtirish va innovatsion loyihalarni ishlab chiqish qobiliyatlarini samarali rivojlantirishga xizmat qildi.

NATIJALAR

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, bo'lajak pedagoglarning loyihalash kompetensiyalarini rivojlantirish jarayonida integrativ va interfaol metodlarning qo'llanilishi samarali bo'lib, talabalarning ta'lim jarayonini rejalashtirish, muammoli

vaziyatlarni aniqlash va innovatsion yechimlarni ishlab chiqish qobiliyatlarini sezilarli darajada oshirdi; loyiha asosida ta'lim (PBL) metodini qo'llash orqali ishtirokchilar o'z-o'zini baholash, jamoaviy hamkorlik va ijodiy fikrlash ko'nikmalarini mustahkamladi, shu bilan birga, eksperimental mashg'ulotlar natijasida bo'lajak pedagoglarning pedagogik vazifalarni modellashtirish va amaliy loyihalarni ishlab chiqish kompetensiyalari o'rtacha 32–45% ga oshgani aniqlangan, bu esa ularning kasbiy tayyorgarligi va zamonaviy ta'lim talablariga moslashuvchanligini ko'rsatadi; shuningdek, olingan ma'lumotlar pedagogik loyihalash kompetensiyasining tarkibiy elementlari — ta'lim jarayonini rejalashtirish, muammoli vaziyatlarda yechim topish, interfaol metodlarni qo'llash va natijalarni baholash — bo'yicha bo'lajak pedagoglarning yuqori darajada rivojlanganligini isbotlaydi va mazkur kompetensiyalarni tizimli ravishda shakllantirishning samarali metodologik yo'llarini belgilab beradi.

MUXOKAMA

Bo'lajak pedagoglarning loyihalash kompetensiyasini rivojlantirish masalasida ilmiy adabiyotlarni tahlil qilganda, chet ellik olimlar orasida ayrim tafovutli nuqtai nazarlar mavjudligi ko'rinadi. Masalan, Thomas Markham o'z tadqiqotlarida loyihaviy ta'lim (Project-Based Learning, PBL) pedagogik samaradorlikni oshirish va kompetensiyalarni shakllantirishning eng maqbul usuli sifatida ko'rsatadi. Markhamning fikricha, bo'lajak pedagoglarning loyiha asosida faoliyat olib borishlari, muammoli vaziyatlarni hal qilish, o'z-o'zini boshqarish va ijodiy yondashuvlarini rivojlantirishga xizmat qiladi, shuningdek, bu jarayon talabalarda o'z bilimlarini amaliyot bilan uyg'unlashtirish imkonini beradi. U ta'kidlaydiki, PBL metodining markaziy elementi — talabalarning mustaqil qaror qabul qilish va ijodiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishdir, bu esa pedagogik loyihalash kompetensiyasining samaradorligini oshiradi[10]. Boshqa tomondan, John Larmer o'z tadqiqotlarida PBL metodining cheklovlari va amaliy qiyinchiliklariga urg'u beradi. Larmerning nuqtai nazariga ko'ra, loyiha asosida ta'limning muvaffaqiyati faqat metodologik yondashuvdan emas, balki ta'lim muhitining resurslari, o'qituvchining tayyorgarligi va pedagogik ko'nikmalaridan ham bevosita bog'liq. U, shuningdek, bo'lajak pedagoglarning loyihalash

kompetensiyasini rivojlantirishda metodlarni bir qator ichida uyg'unlashtirish, interfaol mashg'ulotlar va modul tizimli yondashuvni qo'llash muhimligini ta'kidlaydi. Shu bilan Larmer PBL metodini tanqid qilmaydi, balki uni kompleks pedagogik tizim doirasida qo'llashning zarurligini ilmiy asoslab beradi. Ushbu ikki olimning polemikasi bo'yicha xulosa qilganda, Markham PBL metodining pedagogik samaradorligi va kompetensiyalarni shakllantirishdagi ustunligini ta'kidlagan bo'lsa, Larmer uni faqat metodologik element sifatida emas, balki tizimli yondashuv kontekstida qo'llash zarurligini qayd etadi. Shu munosabat bilan bo'lajak pedagoglarning loyihalash kompetensiyasini rivojlantirishda eng maqbul yondashuv — PBL metodini integrativ, interfaol va modul asosida qo'llash bo'lib, bu Markham va Larmer tomonidan ilgari surilgan nazariy va amaliy pozitsiyalarning uzviy birlashtirilgan shakli hisoblanadi. Shu yo'nalishda amalga oshirilgan ilmiy tadqiqotlar ko'rsatadiki, bo'lajak pedagoglarning loyihalash kompetensiyasini shakllantirish jarayonida metodlarning uzviy uyg'unligi, interfaol mashg'ulotlar va murakkab muammoli vaziyatlarni tahlil qilish pedagogik samaradorlikni oshirish, ijodiy va analitik fikrlashni rivojlantirish hamda ta'lim jarayonini zamonaviy talablarga moslashtirish imkonini beradi.

XULOSA

Mazkur maqolada bo'lajak pedagoglarning loyihalash kompetensiyalarini rivojlantirishning nazariy va amaliy asoslari, shuningdek, zamonaviy pedagogik yondashuvlar tizimi tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, loyihaviy ta'lim (Project-Based Learning) metodining qo'llanilishi bo'lajak pedagoglarning ta'lim jarayonini rejalashtirish, muammoli vaziyatlarni aniqlash va innovatsion yechimlarni ishlab chiqish qobiliyatlarini sezilarli darajada oshiradi. Integrativ va interfaol metodlarning tatbiqi orqali talabalar nafaqat nazariy bilimlarni amaliy faoliyat bilan uyg'unlashtiradi, balki mustaqil qaror qabul qilish, ijodiy va analitik fikrlash ko'nikmalarini rivojlantiradi. Adabiyotlar tahlili Markham va Larmer kabi xorijiy olimlarning tadqiqotlariga tayangan holda, pedagogik loyihalash kompetensiyasini rivojlantirishda PBL metodining samaradorligi va uning tizimli yondashuv doirasida qo'llanish zarurligi ilmiy asoslangan. Markham PBLning kompetensiyalarni shakllantirishdagi afzalliklarini ta'kidlagan bo'lsa, Larmer uni

ta'lim muhitining resurslari, o'qituvchining malakasi va modul tizimli yondashuv bilan uyg'unlashtirish zarurligini ko'rsatadi. Shu munosabat bilan, maqolada ilgari surilgan metodologik tavsiyalar — kompetensiyaviy, tizimli-faoliyatli, integrativ va interfaol metodlarni birlashtirish — bo'lajak pedagoglarning loyihalash kompetensiyasini samarali shakllantirishga xizmat qiladi. Tadqiqot natijalari bo'yicha bo'lajak pedagoglarning pedagogik loyihalash kompetensiyasi tarkibiy elementlari — ta'lim jarayonini rejalashtirish, muammoli vaziyatlarda yechim topish, interfaol metodlarni qo'llash va natijalarni baholash — yuqori darajada rivojlanganligi aniqlangan. Shu bilan birga, ushbu kompetensiyalarni rivojlantirishga qaratilgan metodik yondashuvlar nafaqat talabalarning kasbiy tayyorgarligini oshiradi, balki ularni zamonaviy ta'lim talablariga moslashuvchan, ijodiy va tashabbuskor pedagoglar sifatida shakllantirishga xizmat qiladi. Xulosa qilib aytganda, maqolada ta'kidlanganidek, bo'lajak pedagoglarning loyihalash kompetensiyalarini rivojlantirish metodikasi zamonaviy pedagogik ta'limning sifatini oshirish, ta'lim jarayonini tizimli va samarali tashkil etish hamda pedagogik innovatsiyalarni amaliyotga tatbiq etish uchun asosiy vosita hisoblanadi. Shu yo'nalishdagi tadqiqotlar va metodologik yondashuvlar pedagogika oliy ta'lim muassasalarida bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlash jarayonini takomillashtirishga va ularning kasbiy kompetentligini ilg'or darajaga ko'tarishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Xamidova M. Bo'lajak maxsus pedagoglarning faol fuqarolik kompetensiyasini rivojlantirish metodikasi //pedagog. – 2024. – T. 7. – №. 10. – C. 40-45.
2. Berdiyev M. M. Raqamli texnologiyalar asosida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish (texnologiya talimi va uni o'qitish metodikasi fani misolida) //Inter education & global study. – 2025. – T. 3. – №. 6. – C. 248-255.
3. Jamalova K. Badiiy asarlar ustida ishlash jarayonida boshlang'ich sinf o'quvchilarining emotsional intellektini shakllantirish mezonlari //Maktabgacha va Maktab Ta'limi Jurnal. – C. 674441.
4. Mominova N. A. Bo'lajak pedagoglarda kasbiy kreativlik kompetensiyasini rivojlantirish //Ustozlar uchun. – 2025. – T. 84. – №. 1. – C. 328-334.
5. Dusanazarov U. X. Bo'lajak pedagoglarda boshqaruv kompetentsiyalarini rivojlantirish metodikasini takomillashtirishning innovatsion pedagogik omillari //Elita. uz-Elektron Ilmiy Jurnal. – 2025. – T. 3. – №. 2. – C. 278-281.

6. Mominova N. A. Bo'lajak pedagoglarda kasbiy kreativlik kompetensiyasini rivojlantirish //Ustozlar uchun. – 2025. – T. 84. – №. 1. – C. 328-334.
7. Ro'ziyev S. et al. Bo'lajak pedagoglarni professional tayyorlashda subyektiv faoliyatni oshirishning psixologik-pedagogik jihatlari //Лучшие интеллектуальные исследования. – 2026. – T. 61. – №. 3. – C. 431-434.
8. Giasova M. A., Sh I. D. Bo'lajak tarbiyachilarda kasbiy-pedagogik madaniyatni rivojlantirishning mazmuni //scholar. – 2025. – T. 3. – №. 16. – C. 181-185.
9. Dautova B. Bo'lajak pedagoglarda kreativ fikrlashni shakllantirish //«ACTA NUUZ». – 2025. – T. 1. – №. 1.1. – C. 80-82.
10. Muqimova D. X. Bo'lajak pedagoglarni kommunikativ yondashuv asosida mediatorlik faoliyatiga tayyorlash texnologiyasi //Inter education & global study. – 2025. – T. 3. – №. 11 (1). – C. 147-153.